

Artikel in Meerprimair, themanummer digitalisering mei 2018

Het onderwijs staat voor een prachtige uitdaging. Technologische, maatschappelijke, ecologische, sociale en economische ontwikkelingen volgen elkaar in rap tempo op. Wat vandaag nieuw is, kan morgen al weer veranderd zijn. Deze ontwikkelingen hebben een enorme invloed op ons onderwijs. Met Myriam Lieskamp, medeauteur van het boek 'Leren voor Morgen, uitdagingen voor het onderwijs', praten we over hoe je leerlingen (én leerkrachten) kunt voorbereiden op een toekomst die niemand kent.

Om kinderen goed voorbereid als burger te laten functioneren in de maatschappij van de toekomst, is met name digitale geletterdheid (kennis én vaardigheden) een heel belangrijke voorwaarde, stelt Myriam Lieskamp. Want dankzij alle snelle ontwikkelingen zal die maatschappij er straks nóg anders uit gaan zien dan nu.

Vier domeinen binnen digitale geletterdheid

“Digitale geletterdheid omvat eigenlijk vier grote domeinen. Allereerst mediawijsheid. Het gaat dan om kennis, vaardigheden en houding om bewust, kritisch en actief om te gaan met bijvoorbeeld social media. Wat klopt en wat klopt niet? Het tweede domein is informatievaardigheden. Hoe verzamel je informatie op internet? Hoe analyseer je deze en hoe controleer je of die informatie klopt? Als derde zijn er ICT-basisvaardigheden. Je moet in staat zijn de computer, je mobiele telefoon en andere belangrijke digitale instrumenten te bedienen en er veilig mee kunnen omgaan. En dan is er nog *computational thinking*, waarbij je je denkprocessen zo organiseert, dat je allerlei digitale (technische) middelen inzet om je denken te bevorderen of te ondersteunen.

Essentiële aanpassingen nodig in het onderwijs

“In ons boek kijken we eerst naar een aantal ontwikkelingen die in de samenleving spelen. Een van de grootste ontwikkelingen is die van ICT en techniek. Dit noemen we de vierde industriële revolutie. Een voorbeeld: robotisering en alles wat daarmee samenhangt vraagt van de mens (en dus van het onderwijs) andere kennis en vaardigheden. Ook globalisering vraagt van leerlingen andere culturele kennis en vaardigheden. De groeiende ongelijkheid in de wereld, de ecologische problemen, de sociale ontwikkelingen; het zijn allemaal ontwikkelingen die invloed hebben op de manier waarop wij wonen, werken, leren, zorgen, samenleven en consumeren. Dat staat uitgebreid beschreven in het onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau: *De toekomst tegemoet*. Het onderwijs krijgt een belangrijke rol bij het voorbereiden van toekomstige burgers van deze complexe wereld.

Anje Ros
Myriam Lieskamp
Henderijn Heldens

Leren voor morgen

Uitdagingen voor het
onderwijs

Anje Ros | Myriam Lieskamp | Henderijn Heldens

Leren voor morgen Uitdagingen voor het onderwijs

“Wow! Toen ik het uiteindelijk allemaal achter elkaar zag, kreeg ik kippenvel: wat wordt er op die scholen met veel liefde gewerkt!”

Andere competenties verdienen aandacht

“Duidelijk is dat voor zowel leerlingen als leerkrachten andere kennis en vaardigheden vereist zijn. Basisvaardigheden als taal en rekenen blijven belangrijk, maar andere competenties verdienen meer aandacht. Onderwijspedagoog Gert Biesta benoemt drie doeldomeinen voor het onderwijs: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Door balans aan te brengen in zowel het domein kwalificatie- en socialisatie als persoonsvorming kun je leerlingen breed vormen tot toekomstige burgers met goed ontwikkelde (soft) skills. Belangrijk daarbij is, dat leerlingen zelf leren hoe zij het beste kunnen leren. Een positieve leerhouding is daarbij cruciaal, zodat leerlingen zich een leven lang ontwikkelen. Een positief zelfbeeld, weten dat je bepaalde problemen zelf kunt oplossen, beschikken over metacognitieve leerstrategieën zijn daarbij belangrijk.

Van leerkrachtgestuurd naar leerlinggestuurd onderwijs

“Inmiddels staat die brede vorming van basisschoolleerlingen centraal in het eerste advies van Onderwijs 2032. Dat advies wordt nu verder uitgewerkt door het platform *Curriculum.nu*. We zullen van leerkrachtgestuurd naar leerlinggestuurd onderwijs gaan. Een leerling die steeds bij de hand wordt genomen leert niet zelf nadenken of keuzes maken, en ontdekt niet hoe hij het beste kan leren. De leraar pakt steeds meer de rol van begeleider, instructeur en coach en geeft vooral feedback. Leerdoelgericht werken helpt leerlingen bij zelfgestuurd leren. Als de leerkracht leerdoelgericht wil werken, gaat hij onafhankelijker werken van lesmethodes.

Leerdoelgericht gaan leren

“In dat proces van leerkrachtgestuurd naar leerlinggestuurd onderwijs begeleid ik nu tien scholen in Brabant. We zijn alleen nog maar in een voorwaardelijke sfeer bezig. Om het leerproces zélf aan te kunnen sturen, moet een leerling bijvoorbeeld beschikken over goed ontwikkelde executieve functies, dat zijn de functies die het brein aansturen. Daarnaast is de ontwikkeling van schoolse vaardigheden belangrijk. Leerdoelgericht leren vraagt van leraren dat zij precies weten wat het leerdoel is en hoe leerlingen hun leerdoel kunnen bereiken. Daar ligt een mooie uitdaging voor leerkrachten die daarin mee willen groeien. Dat vergt wel tijd.

Onderwijs is net een mammoettanker

“Leerkrachten zijn helaas te afhankelijk geworden van methodebouwers die gericht zijn op feitenkennis en op herhaling. We hebben een lange periode gekend met een (te) grote nadruk op prestaties, waarbij je vooral werd afgerekend op taal, rekenen en lezen. De Onderwijsraad constateerde al ergens in 2014 dat daarbij allerlei andere vaardigheden buiten beeld zijn geraakt.

Een leerkracht kan feedback geven en een robot niet

“En of we ooit robots gaan inzetten in het leerproces? Ik denk dat dat net als het gebruik van computers een goeie ontwikkeling is. Maar je moet wel weer goed kijken wat dan het leerdoel is dat je wilt bereiken. Welke kennis en welke vaardigheden en welke houding wil je daarmee ontwikkelen? En wat is dan het meest effectief om in te zetten? Dat kan soms een robot zijn, soms een computer, maar ook vaak een leraar. Want juist die leraar geeft je feedback op je leerproces. Die kan zien hoe een

leerling leert. Welke denkstappen of vaardigheidsstappen hij maakt. En of dat wel de juiste zijn. Een leraar kan een kind laten nadenken over de vraag: goh, je hebt dit probleem zo en zo aangepakt, maar was dat ook de juiste aanpak? En als het niet de juiste aanpak was, wat zou je dan de volgende keer anders doen?

Wat zit er in de rugzak van een kind uit groep acht?

“Het onderwijs van nu hoeft niet radicaal overboord, maar we moeten wel goed focussen op hoe onze kinderen het beste leren en hoe ze zich ontwikkelen. Iedere omgeving van kinderen is anders en dat vraagt onderwijs dat daarbij aansluit. Mijn vraag bij de scholen waar ik kom is altijd: wat zou je nou willen dat er in de rugzak van die leerling zit, als hij de school verlaat in groep acht? Wat is jullie ideale leerling, want daar moet je een beeld bij hebben. En hoe gaan alle teamleden samen bijdragen aan die rugzak van die leerling? Die rugzak zorgt ervoor dat leraren beter kunnen sturen, beter kunnen kijken wat nou precies nodig is.

Bedrijven vragen om soft skills

“Hoeveel tijd het vergt voor een school om leerlinggestuurd te werken, hangt af de ontwikkeling van het team. Als de urgentie niet wordt gevoeld, of als mensen geen goed beeld hebben welke stappen precies nodig zijn, kan die ontwikkeling vaak fragmentarisch zijn. Dan pakt men slechts een klein onderdeelje, zoals bijvoorbeeld digitalisering. Daarom geef ik veel lezingen over wat er op ons afkomt. En welke consequenties dat heeft voor het onderwijs. Want sla er de vacatures maar op na: bedrijven vragen om soft skills. Die willen mensen die kunnen samenwerken, onderzoeken en problemen oplossen, die flexibel zijn, dingen kunnen combineren en conceptuele kennis ontwikkelen.

Professionele leergemeenschappen

“Scholen worden zich steeds meer bewust van alle ontwikkelingen. Hoe bewuster scholen worden, des te enthousiaster en gemotiveerder een team is om ontwikkelingen op te pakken. Hoe meer tijd de leerkrachten krijgen om echt te focussen op onderwijs, des te sneller die ontwikkeling zal gaan. Mijn grootste speerpunt is daarom dat scholen zich ontwikkelen naar professionele leergemeenschappen, waar je *samen* leert hoe je *samengoed* onderwijs kunt realiseren voor de leerlingen. Je bent dan steeds bezig met het vernieuwen van je onderwijs.”

Myriam Lieskamp houdt zich vooral bezig met strategische vraagstukken rond de ontwikkeling van scholen naar professionele leergemeenschappen en de verbinding met de onderwijsinhoudelijke kant. Zij zoekt daarbij naar de verbinding met het leren voor de toekomst en de uitdagingen die dit met zich meebrengt voor onderwijsorganisaties.

Je kunt het boek ook winnen door mee te doen aan de quiz.

*Meer weten? Kijk dan eens op www.kennisnet.nl of op www.curriculumvandetoekomst.slo.nl Of lees het boek *Leren voor Morgen, uitdagingen voor het onderwijs*.*